

K mnogoterim zelenim politikam

Na začetku letošnjega leta smo v uredništvu Časopisa za kritiko znanosti znova začeli pozornost intenzivno namenjat ekološkim vprašanjem. K temu je precej pripomoglo februarско dogajanje na petišovskih poljih, ko so začeli domačini na mestih, ki so bila v preteklosti povezana z lokalno naftno industrijo, opažati nenavadne izlive in brbotanje vode. Stopili smo v stik z njimi in izkazalo se je, da se v Prekmurju dogaja nekaj, kar bi lahko v prihodnosti resno ogrozilo širšo Panonsko nižino – investitorji so pridobivali dokumentacijo, ki dovoljuje uporabo sporne metode frackinga za ekstrakcijo plina iz globokih zemeljskih plasti. To dogajanje in dejstvo, da smo se vprašanju okolja in ekološkimi premislekom v uredništvu v zadnjih letih posvečali občutno premalo, je vodilo k odločitvi, da vsaj del zadnje številke Časopisa za kritiko znanosti namenimo zelenim politikam. Pri tem se nismo hoteli podrediti uveljavljenim epistemologijam in trendovskim moraliziranjem o posameznikovi odgovornosti za okoljsko opustošenje. Želeli smo poseči globlje: razmišljati o naših antropocentričnih kozmologijah in razkrivati dileme demokracije, ki se kot pahljača razpostrejo pred nami vsakič, ko začnejo investitorji diktirati smer »razvoja«, ne glede na ceno, ki jo bo za to plačalo okolje, s tem pa tudi vsi mi, ki v njem živimo in smo od njega odvisni. Želeli smo se posvetiti nekaterim manj izpostavljenim, spregledanim, navsezadnje tudi manj konvencionalnim dimenzijam sodobnih zelenih politik.

Zato je tematski blok, ki ga imate pred seboj, morda nekoliko nenavaden, saj se v njem ne lotevamo tehnoloških rešitev, prav tako se ne podrejamu tehnokratskim pristopom k reševanju okoljskih vprašanj. Prvi sklop besedil izhaja iz postavke, da potrebuje razvoj zelene in ekološke misli in politike v zadnjih desetletjih kritično refleksijo. Ekološke koncepte, ki so za realizacijo odvisni od kapitalističnih investicij in njim naklonjenih javnih politik, je ugrabil neoliberalizem. Tako se v imenu okoljevarstvenih ciljev vzpostavlja-jo nove in poglobljajo obstoječe hierarhije, s čimer se zeleni politiki odvzema dimenzija socialne pravičnosti in enakosti ter široke demokratične participacije. Razmišljanje o ekologiji je prepogosto reducirano na tehnokratske razprave, umanjajo pa alternativne paradigme sonaravnega in trajnostnega razvoja. Avtorje besedil v prvem sklopu povezuje prepričanje, da moramo tako ali drugače nazaj h koreninam. Prvo besedilo je tako posvečeno temeljnemu nesporazumu med »natura« in »kulturo«, ki je posledica privatizacije narave in začetka njenega »kultiviranja«. V drugem besedilu avtorica trasira razpravo o ekoloških pregnancih in tako poveže vprašanje okolja in migracij, pri čemer pa poudarja, da okoljske migracije niso novodoben pojav, ampak zgodovinska paradigma, prav tako kot je zgodovinska paradigma izumljanje adaptacijskih strategij. Tretje besedilo je posvečeno vprašanju energetske tranzicije in ključnim težavam demokracije, ki se porodijo vsakič, ko veliki akterji z odločevalsko močjo preglasijo šibkejše, s tem pa zapirajo prostor za pluralne energetske politike. Sklop zaključuje prispevek o trajnostnih kmetijskih praksah; v njem se avtorica posveti težavam ekoloških proizvajalcev in razmišlja o okolju, v katerem jim je onemogočeno trajnostno kmetovanje.

Drugi sklop besedil je rezultat želje, da bi skozi tehtno analizo predstavili nekatere aktualne okoljske konflikte v Sloveniji in uvedli v diskusijo globalna, a v lokalnem prostoru manj vidna in reflektirana polja boja. Skozi dosjeje in predstavitve konkretnih pobud, gibanj in umetnostih praks odpiramo prostor za refleksijo nekaterih ekoloških konceptov, da bi jim tako vrnilo veljavo, ki jo potrebujejo za generiranje družbene moči s potencialom za radikalno spremembo obstoječega. Ta besedila, rezultat ugnezdjenosti ekoloških pobud, posameznikov in kolektivov v boje na terenu, naj zato na eni strani delujejo kot vozlišča skupnega, na drugi pa kot izhodišče za sekanje gordijskega vozla politične instrumentalizacije okoljskih vprašanj. Le v dialogu s skupnostmi in javnostmi, ki ji vprašanja najbolj zadevajo – tako so ta besedila tudi nastajala – lahko namreč vrnemo moč tistim, katerih kritični glasovi so se izgubili

v diskurzu onih, ki naravo razumejo kot prazen prostor človeške intervencije, izkoriščanja in nenehnega podrejanja. Dosje aktivistov Eko kroga, redigiran pogovor z aktivistom pobude Ustavimo fracking v Sloveniji in predstavitev primerov rudarjenja urana v štirih državah so pričevanja in odmev lokalnih bojev, ki pa odzvanjajo globalno. Seveda je to le delček zapletenega mozaika bojev proti privatizaciji skupnih virov, denimo vode in zemlje, proti biopiratstvu multinacionalk in za ohranjanje biodiverzitete, proti gentrifikačjskim projektom pozidave pljuč mest, proti konceptu konzerviranja narave, ki človeka razume zgolj kot moteč in škodljiv element, ki ga je treba odstraniti, in tako naprej.

V tretji in zadnji sklop bloka so umeščena besedila, ki odpirajo možnosti za razvoj novega koncepta rasti. Ena pomembnejših idej, ki se čedalje bolj uveljavljajo, in kateri je posvečeno prvo besedilo, je ideja odrasti. Njena osrednja podmena je, da moramo v dobro narave, katere del smo tudi sami, zmanjšati potrošnjo, kar ob dobro premišljeni reorganizaciji ne vodi v padec kakovosti življenja. Kolo kot sredstvo trajnostne mobilnosti je gotovo ena od metod boja proti preveliki potrošnji neobnovljivih virov, posvečeno pa mu je predzadnje besedilo tega bloka, ki se ukvarja tudi s kritiko tehnokratskih vizij trajnostnega razvoja in z urbanističnim redefiniranjem mestne krajine, ki naj bo osvobodjena od diktata čim hitrejšega premikanja. Premišljanju koncepta rasti je posvečen tudi intervju z akterjema kampanje Milijon podnebnih služb. Gre za eno pomembnejših okoljevarstvenih in političnih pobud v Združenem kraljestvu, ki je pripravila program sprememb, potrebnih za prehod v družbo trajnostnih virov. Program izziva koncept rasti, temelječ na rabi fosilnih goriv, s tem pa tudi trenuten ustroj družbe.

In prav na nujnost spremembe ustroja družbe že desetletja opozarjajo okoljska gibanja in protestniki, tudi tisti, ki so na prepoved pariškega zborovanja pred nekaj tedni med drugim odgovorili s spontano instalacijo nemih, a hkrati kričeče glasnih čevljev. Nadejamo se, da bodo besedila tega bloka skromen prispevek k ustvarjanju mnogoterih zelenih svetov in politik, ki jim moramo dati pljuča, da bodo lahko na vso sapo dihali in kričali.